

GLAZBENA ZRNCA IZ BOSNE

Iz biblioteke franjevačkog samostana
u Kraljevoj Sutjesci

Zdenka Miletić

Već na ulasku u sutješku kotlinu odmah pada u oko crkva sv. Ivana Krstitelja i franjevački samostan. Makar su i udaljeni, stranac će se sam uputiti rijekom Trstionicom prema uzvisini odakle oni dominiraju nad mjestom. O burnoj prošlosti mjesta od 15. do 19. stoljeća već sam ukratko pisala u prvom članku o Kraljevoj Sutjesci. No, iako je samostan bio više puta rušen, paljen i privremeno napuštan, ipak se u njemu sačuvalo prilično veliko kulturno i povijesno blago. Trudom, zalaganjem i čuvanjem franjevaca, to je blago tu svrstano po naravi predmeta u lijep muzej.

Od blaga koje se od davnina ovdje skupljalo gledam prolazeći odajama muzeja velik broj umjetničkih predmeta u metalu. To su: kaleži raznih epoha, križevi, moćnici, ciboriji, pikside, kandila i svijećnjaci. Od umjetnosti u tekstu vrijedne su kazule, kojih ima oko četrdesetak, a neke su čak iz 15. ili 16. stoljeća. U muzeju je lijepa kolekcija umjetničkih slika, nešto oko stotinjak eksponata. Ima ih vrlo starih iz 16. stoljeća, zatim od domaćeg slikara Stjepana Dragojlovića koji je učio slikarstvo u Mlecima. Iz zapisa na slikama može se pouzdano zaključiti da je rodom iz Kraljeve Sutjeske ili okolice. Dvije su njegove slike osobite vrijednosti i to: Raspeće iz 1597. god. i Gospino začće iz 1621. godine. U donjem desnom kutu na obje slike je autoportret s potpisom (bosančicom pisan) i datumom. Zanimljiva je slika na dasci presvučenoj platnom Poklonstvo kraljeva, a s druge strane je Isusov pad pod križem. Očito da je dio nekog poliptiha. Po ocjeni stručnjaka morala je nastati negdje na njemačkom tlu u 15. ili 16. stoljeću. Dalje se redaju sv. Barbara, sv. Katarina, Kralj Tomaš itd. Ove su: ulje na platnu na dasci, limu i koži. Iznenađuje da se oko 15 sutjeških slika iz 14. ili 15. stoljeća, radovi Giottovih učenika, a i drugih slikara, nalazi u Strossmayerovoj galeriji slika u Zagrebu. Naime, te su slike predane biskupu Strossmayeru na čuvanje 1871., a njih se njihov vlasnik — samostan nije nikad odrekao.

Prije nego se pozabavim glazbenim blagom, koje je sastavni dio biblioteke, riječ—dvije o samoj biblioteci. Velika se vrijednost nalazi u knjigama kako starijim od 1850. g. tako i novijim, pa i suvremenim izdanjima. Stoga je biblioteka podijeljena na stariju i noviju. Stari dio je zanimljiv po velikom broju inkunabula, knjiga pisanih bosančicom, te knjiga na stranim jezicima. U ovom su dijelu i knjige iz oblasti glazbe, pisane uglavnom rukom, dok ću tiskane primjerke samo spomenuti. Slijede redom:

1. Knjiga je u obliku kajdanke (19,8 x 23,8 cm) debela i tvrdih korica. Po sadržaju je teorija glazbe. U njoj je nekoliko praznih listova. Naslov na koricama teško je čitljiv a glasi: Unesascce u kuciczu Boxiu Sclad i nacin Czarkovnoga pripivagnia kako ga jose ..... izitri veliki Gargur. Ispod toga piše godina 1827. ali je ispravljena na 1857. što je vidljivo. Bez sumnje je 1827. god. autentična, čemu ide u prilog sam jezik kojim je pisana i pravopis. Iza godine slijedilo je ime autora, ali se ne može više pročitati. Na drugoj strani korica piše ovo:

Procuravit:
Fr. Michael Pavlovich
Moderator chori

Ta ispravljena godina mogla bi biti po svoj prilici kada je poslije autorove smrti knjigu naslijedio fra Mijo Pavlović.

Na drugoj strani su nacrtane orgulje crnom i crvenom bojom, niže je ispisano koralnim notama od DO ljestvica uzlazno silazno, a na dnu je latinski ispisana ova rečenica: Sancte Cherubine doce me cantare! (Sveti Kerubine, nauči me pjevati!)

Na trećoj strani pisac počinje hrvatskim jezikom razlagati teoriju. Naslovi su crveno pisani i slabo vidljivi-Cantus firmus je ono skladnoglasje ... Dalje prelazi na pozicije, ključeve, tonove, načine za raspoznavanje tonova, tumači pojedine tonove i intonaciju. Vrlo je zorno obrazložen sadržaj potkrijepljen primjerima. Na kraju knjige je tekst pjesme za svetkovinu Sv. o. Franje 4. listopada i 2. kolovoza (na Porcijunkulu) što se pjevala »In ton, Si Quereis i na s. Ivana Krstitelja«. Na kraju su dijelovi jedne latinske mise. Iz ovog vrijednog djela, koji je ujedno glazbeni spomenik vidno je, koliko se pažnje posvećivalo poučavanju u pjevanju.

2. Knjiga ima oblik kajdanke s debelim koricama. Ispisana su 43 lista. Sadrži: jedne litanije sv. Franje, 17 posvećenih Majci Božjoj, zatim su pjesme također posvećene Majci Božjoj. Knjižica je pisana latinskim jezikom, notno pismo je današnje na crtovlju od 5 crta. Na prednjoj korici piše:

Addivit Choro Suttiskensi
B. Elias Starcevic hunc
temporis Vicarius
1822.

3. Ova je knjiga velikog formata (kao školska bilježnica), od debelog je papira. Od prvog dijela sačuvano je samo deset listova. Sadržajem je solfeggio. Teorija je bogato potkrijepljena primjerima u koralnoj notaciji na crtovlju od 4 crte. Pisana je talijanskim jezikom, čitko. Na prednjoj strani piše:

Scritto, da me,
Fra Luigi da Matelica,
Chierico Minore Osservante,
1827.

Na zadnjoj su stranici u notama ispisana 4 načina gjevanja: Gloria in excelsis Deo. Na zadnjoj korici s unutrašnje strane je ispisano Confiteor, tekst i melodija.

U popisu Moderatores chori od 1790. do 1854. god. nisam našla ime ovog autora u Kraljevoj Sutjesci, pa se može pretpostaviti da je knjižica ovamo donešena.

4. Dalje slijedi knjiga u obliku kajdanke s debelim i u kožu uvezanim koricama. Prednjoj korici nedostaje polovica, radi čega nema naslova ni imena autora. I unutrašnjost joj je mjestimično oštećena. Sadržaj su joj 3 mise na latinskom jeziku pisane, a kvadratne note su na crtovlju od 5 crta. Inicijali su posebno lijepo i slikovito izrađeni. Tekst je uredno i čitko pisan.

5. Knjiga velikog formata (veličina misala) rukom čisto i jasno pisana. Naslov glasi:

Missae Novissimae Sanctorum
Descriptae Cura A. R. P.
Stephani Marianovich
pro
Choro s. Ivan Baptistae,
Sudinskae, MDCCCXVI

Na prvoj strani je dekoracija, nacrtana grana s ružom, na drugoj piše: Cantate Domino Canticum novum (Ps. 97.). Na trećoj strani je indeks s ovim podacima: ime kompozitora, naziv mise i strana. Dalje slijede mise na latinskom jeziku do zaključno 104. strane. Notno pismo je kvadratno, na crtovlju od 4 crte. Iako fra Stjepan Marijanović nije autor ovih misa, ipak je vrijedan spomena zbog truda koji je uložio oko prikupljanja i još više prepisivanja građe u ovu knjigu.

6. Od tiskanih knjiga spomenut ću:

Graduale romanum
De tempore, et sanctis
Ad normam Missalis
Ex decreto Sacrosancti
Concilii Tridentini restituti
Venetiis, MDCCCLXXIX

Ova knjiga velikog formata i debljine uvezana je u tamnu kožu. Osim nje nalazim još antifonara, misala, pontifikala, himnara, graduala što na brzinu prebrojih nešto više od 20 primjeraka. Ovako velik broj ovih knjiga svakako nešto kaže. Posebno ću spomenuti jedan misal zbog njegove raskošnosti. Uvezan je u tamnu kožu, a uglovi i sredina okovani su iskucavanim metalom na kom su uočljivi likovi i lijepa ornamentika u vidu krila i loze. Četiri polulopte su unakrsno postavljene između uglova iskucane u vidu cvijeta. Dvije lijepe kopče zatvaraju misal.

Predstavljajući ovaj mali dio velike riznice knjiga sutješkog samostana sklona sam na kraju reći: ne samo franjevci nego i živalj ovoga kraja nosi u sebi toliko intenzivan osjećaj za čuvanje onoga što je vrijedno. Ne ogleđa se to samo u bogatstvu ove knjižnice ili praktičnom očuvanju narodne nošnje, nego i u nizu lijepih narodnih običaja po kojima tradicija ovoga kraja nije osiromašila. Sklonjeni među ovim brdima, čute praiskonske glasove mirnog življenja, a čovjek ovdje istine više osjeća nego što o njima zna.

Glazba na vatikanskom radiju

Petar Zdravko Blajić, Split

Na radiju i televiziji redovito pojedine rubrike imaju svoje karakteristične glazbene špice, isto tako gotovo sve radio-postaje ili televizijske postaje imaju svoj posebni glazbeni znak, svoju »siglu« koja ih razlikuje od drugih. Sjetimo se samo karakterističnog znaka Evrovizije, jednog motiva iz *Te Deuma* Marc-Antoine Charpentiera. Držim da je još poznatiji po svijetu od tog Evrovizijina znaka znak vatikanskog radija, popularni *Christus vincit* (Krist pobjeđuje).

Radio-Vatikan je u veljači 1981. proslavio pedesetu godišnjicu djelovanja. Na mnoge strane uz tu obljetnicu o tom je radiju mnogo govoreno i pisano; i kod nas, također. Svakako je istina da je to najslušaniji radio na svih pet kontinenata, osobito u istočnim zemljama. S vrlo jakom pokretnom antenom (visoka 79 metara, a teška 200 tona), najvećom na svijetu, glas vatikanskog radija stiže i u najudaljenije točke Zemlje. Svoje emisije emitira redovito na